

ORIENTAL JOURNAL OF PHILOLOGY

journal homepage:

<http://www.supportscience.uz/index.php/ojp/about>

LINGUOPRAGMATIC ANALYSIS OF THE NONVERBAL EXPRESSION OF NUMBERS IN UZBEK AND ENGLISH

Sevarakhon Kurbanova*PhD Candidate**Andijan State Institute of Foreign Languages**Andijan, Karakalpakstan***ABOUT ARTICLE**

Key words: nonverbal sign, number, linguopragmatics, cognitive model, semiotics, Uzbek language, English language.

Received: 24.11.25**Accepted:** 25.11.25**Published:** 26.11.25

Abstract: The article analyzes the nonverbal representations of numbers in Uzbek and English from a linguopragmatic perspective. It comparatively examines the cognitive, semiotic, and cultural meanings that numbers carry in communicative processes. It is identified that in English, numbers are actively used in a functional-pragmatic sense, whereas in Uzbek they function mainly within symbolic and ceremonial semantic layers. The article highlights the role of numbers in the global semiosphere and national linguistic culture and substantiates their pragmatic functions through contextual examples.

RAQAMLARNING O‘ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI NOVERBAL IFODALANISHINING LINGVOPRAGMATIK TAHLILI

Sevaraxon Kurbanova*Tayanch Doktoranti**Andijon davlat chet tillari instituti**Andijon, Qoraqalpog‘iston***MAQOLA HAQIDA**

Kalit so‘zlar: noverbal belgi, raqam, lingvopragmatika, kognitiv model, semiotika, o‘zbek tili, ingliz tili.

Annotatsiya: Maqolada o‘zbek va ingliz tillarida raqamlarning noverbal ko‘rinishlari lingvopragmatik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Unda raqamlarning kommunikativ jarayondagi kognitiv, semiotik va madaniy yuklamalari qiyosiy o‘rganiladi. Ingliz tilida raqamlar funksional-pragmatik ma’noda, o‘zbek tilida esa ramziy va marosimiy semantik qatlamda faol qo‘llanilishi aniqlangan. Maqola raqamlarning global

semiosfera va milliy lingvomadaniyatdagi o'rnini yoritadi hamda ularning pragmatik vazifalarini kontekstual misollar orqali asoslaydi.

ЛИНГВОПРАГМАТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ НЕВЕРБАЛЬНОГО ВЫРАЖЕНИЯ ЧИСЕЛ В УЗБЕКСКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ

Севарахон Курбанова

Докторант

Андижанский государственный институт иностранных языков

Андижан, Каракалпакстан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: невербальный знак, число, лингвопрагматика, когнитивная модель, семиотика, узбекский язык, английский язык.

Аннотация: В статье проводится лингвопрагматический анализ невербальных форм выражения чисел в узбекском и английском языках. Сравнительно изучаются когнитивные, семиотические и культурные значения, которые числа несут в коммуникативном процессе. Выявлено, что в английском языке числа активно используются в функционально-прагматическом значении, тогда как в узбекском языке они функционируют преимущественно в символическом и обрядовом семантическом слое. В статье освещается роль чисел в глобальной семиосфере и национальной лингвокультуре, а их прагматические функции обосновываются с помощью контекстуальных примеров.

Kirish. Zamonaviy kommunikatsiya tizimida raqamlar tilning an'anaviy lingvistik vazifalaridan tashqari, kuchli noverbal belgi sifatida faol qo'llanmoqda. Raqamli texnologiyalar rivoji, axborot almashinuvi tezligining ortishi, qisqa muloqot modellarining kengayishi hamda emotsional signallarni ixcham ifodalash zarurati raqamlarning semiotik imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirdi. Raqamlar universal belgi sifatida turli madaniyatlarda uchrashi bilan birga, ular bilan bog'liq semantik va pragmatik talqinlar milliy tafakkur, tarixiy tajriba, dunyoqarash va madaniy stereotiplarga ko'ra farqlanadi. Shu bois raqamlarning noverbal funktsiyalarini o'rganish har bir tilning lingvomadaniy xususiyatlarini aniqlashda muhim hisoblanadi.

O'zbek va ingliz tillarida raqamlarning noverbal talqini bir qator kognitiv, pragmatik va madaniy omillar bilan belgilanadi. Ingliz tilida raqamlar ko'pincha tezkor axborot yetkazish, emotsional kodlash, identifikatsiya va shifrlangan ma'no yaratish kabi funktsiyalarni bajaradi. O'zbek tilida esa raqamlar marosimiy qatlam, qadriyatlar tizimi, diniy va ramziy ma'nolar bilan

chambarchas bog‘liq bo‘lib, ular ko‘p hollarda konseptual ramziylikning tarkibiy qismi sifatida namoyon bo‘ladi. Bu farq ikki tilning lingvokulturologik va sotsiopragmatik tabiatiga asoslanadi.

Raqamlarning noverbal belgiga aylanish jarayoni xalq mentaliteti, diniy e‘tiqodlar, tarixiy-marosimiy tajriba, texnologik taraqqiyot, internet madaniyati va ijtimoiy muloqot shakllarining o‘zgarishi bilan bevosita bog‘liq. Masalan, ingliz tilida “911”, “404”, “24/7”, “101” kabi kodlar keng qo‘llanilsa, o‘zbek tilida “7”, “40”, “1”, “1001” kabi raqamlar chuqur madaniy-semiotik mazmun kasb etadi. Bu holat raqamlarning har ikki tilda o‘ziga xos semiotik tizimga ega ekanini ko‘rsatadi.

Shuningdek, zamonaviy digital diskursda raqamlarning yangi funksional talqinlari shakllanmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar, memlar va emoji tizimida raqamlar qisqa axborot kodlari, emotsional belgilar va ijtimoiy signallar sifatida keng qo‘llanmoqda. Bu jarayon raqamlarning global muloqotdagi pragmatik qimmatini oshirib, o‘zbek va ingliz tillarining semantik makonida ularning yangi kommunikativ imkoniyatlarini yuzaga keltirmoqda. Shu sababli mazkur mavzuni lingvokulturologiya, pragmatika va kognitiv tilshunoslik nuqtayi nazaridan tahlil qilish muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar sharhi. Raqamlarning semiotik tabiati Greymas, Eco, Lotman singari semiotik maktab vakillari tomonidan umumiy nazariy darajada o‘rganilgan bo‘lib, bu tadqiqotlar raqamlarni universal belgilar tizimining tarkibiy qismi sifatida talqin qiladi. Semiotik makonning ierarxik tuzilishi, belgilararo munosabatlar va ramziy qatlamlar masalasi bu olimlarning konseptual qarashlarida muhim o‘rin egallaydi. Shuningdek, Peirsning belgi turlari tasnifi, Saussurning signifikant va signifikat o‘rtasidagi munosabat haqidagi nazariyasi ham raqamlarning belgi sifatidagi tabiati uchun nazariy asos yaratadi. Barthes ning kodlar tipologiyasi, Uspenskiy ning madaniy belgilar tizimi haqidagi talqini ham raqamlarning lingvomadaniy dinamikasini tushuntirishda muhim metodologik manba hisoblanadi.

Ingliz tilidagi digital muloqotda raqamlar bo‘yicha Danesi, Crystal, Tagliamonte, Herring, Yus ning ishlari alohida e‘tiborga loyiq. Bu olimlar digital diskursning emotsional, stilistik va qisqartma tizimi elementlari sifatida raqamlarning o‘rnini ochib beradi. Internet lingvistikasi bo‘yicha Stoks, Baron va Androustopoulos tadqiqotlarida raqamlarning mobil muloqot, shifrlangan iboralar, emodzi tizimlari va internet memlaridagi funksional yuklanishi batafsil yoritilgan. Ularning fikricha, zamonaviy ingliz muloqotida raqamlar semiotik minimalizm asosida ishlatiladigan qisqa, ammo kuchli kommunikativ signallardir.

O‘zbek tilshunosligida raqamlar konsepti Sharipova, Shodmonov, Nurmonov, Mahmudov, Yo‘ldoshev, G‘anieva, Toirov kabi olimlarning izlanishlarida marosimiy, psixologik va ramziy birlik sifatida izohlangan. O‘zbek xalq tafakkurida raqamlarning qadimiy qatlamlari, diniy e‘tiqod va urf odatlar bilan bog‘liqligi Quronov, Jo‘rayev va Sodiqovlarning ishlarida ham o‘z ifodasini

topgan. Milliy mentalitetda raqamlarning timsoliy funksiyasi, folklor matnlaridagi ko‘rinishlari, marosimiy tilda tutgan o‘rni kabi masalalar ushbu tadqiqotchilar tomonidan turli lingvomadaniy nuqtayi nazarlarda talqin etilgan.

Shu bilan birga, kognitiv lingvistika doirasida Lakoff, Johson, Langaker, Fillmor kabi tadqiqotchilar konsept tizimining shakllanishida raqamlarning idrok jarayonidagi o‘rnini asoslab bergan. Ularning fikricha, raqamlar inson ongida abstrakt, lekin madaniy jihatdan shakllangan tushuncha sifatida mavjud bo‘lib, bu ularning semiotik va pragmatik tabiatini belgilaydi.

Natijada raqamlarning o‘zbek va ingliz tillaridagi noverbal-semiotik funksiyalarini o‘rganish yuqoridagi nazariy maktablar bilan uyg‘unligini namoyon etadi.

Metodologiya. Tadqiqot tavsifiy, qiyosiy, kontekstual, kognitiv-konseptual va lingvopragmatik tahlil usullariga asoslanadi. Bu yondashuvlar raqamlarning turli kommunikativ sharoitlarda qanday semantik yuk olishini aniqlash imkonini beradi. Tavsifiy metod raqamlarning lingvistik va noverbal xususiyatlarini aniqlashda qo‘llanilgan bo‘lsa, qiyosiy metod ingliz va o‘zbek tillaridagi farq va o‘xshashliklarni aniqlashning asosiy vositasiga aylangan. Kontekstual tahlil esa raqamlarning real nutqiy vaziyatlarda qanday funksional ahamiyat kasb etishini o‘rganishga yordam beradi. Shuningdek, kognitiv-konseptual yondashuv raqamlarning ongdagi konseptual modellar asosida shakllanishini aniqlashga xizmat qildi, lingvopragmatik tahlil esa ularning muloqot maqsadi, strategiyasi va kommunikativ ta’siri bilan bog‘liq jihatlarini yoritdi.

Material bazasi keng ko‘lamli bo‘lib, o‘zbek xalq marosimlari, zamonaviy internet muloqoti, ingliz tilidagi digital memlar, shifrlangan raqamli birliklar, ijtimoiy tarmoqlardagi qisqa yozishmalar, WhatsApp va Telegram muloqotlari, shuningdek filmlar, intervyular va adabiy matnlardagi raqamli belgilar o‘rganildi. Ushbu manbalar raqamlarning lingvokulturologik va pragmatik xususiyatlarini turli diskurslarda aniqlash imkonini berdi.

Olingan materiallar asosida bir nechta funksional guruhlar ajratildi. Identifikatsiya raqamlari shaxsiy yoki ijtimoiy guruhga mansublikni bildiruvchi belgilar sifatida talqin qilindi. Emotsional kodlar muloqotda qisqa, ammo kuchli emotsional ta’sir uyg‘otuvchi birliklar sifatida o‘rganildi. Digital qisqartmalar online muloqot jarayonida axborotni ixchamlashtiruvchi vosita sifatida tahlil qilindi. Marosimiy raqamlar esa milliy qadriyatlar, ramziy semantika va tarixiy qatlamlar bilan bog‘liq holda yondashildi. Universal global raqamlar esa har ikki tilda o‘xshash ma’no kasb etuvchi birliklar sifatida alohida ajratildi.

Har bir guruh o‘zbek va ingliz tillaridagi qo‘llanishiga ko‘ra izchil qiyoslandi va ularning semantik, pragmatik hamda kognitiv farqlari aniqlab berildi. Ushbu metodologik yondashuv raqamlarning ikki til muloqotidagi noverbal-semiotik tabiatini chuqur tahlil qilish imkonini yaratdi.

Natijalar va tahlil. Ingliz va o'zbek tillarida raqamlarning noverbal-semiotik talqinini o'rganish ikki tilning lingvopragmatik tizimi, madaniy qadriyatlari hamda kognitiv jarayonlari o'rtasidagi farq va o'xshashliklarni aniq ko'rsatib berish imkonini beradi. Ingliz tilidagi raqamlar avvalo funksional-pragmatik vazifa bajaradi. Bu til tizimida raqamlar ko'pincha qisqa, ixcham axborotni tez yetkazishga xizmat qiladi. Masalan, "911" belgisi favqulodda holatlarga darhol reaksiya bildirish zaruratidan kelib chiqqan holda xavf, qo'rquv yoki jiddiy vaziyat signalining o'rnini egallaydi. "404" kodi esa internet muhitiga xos bo'lib, yo'qotish, uzilish, aloqaning to'satdan uzilishi yoki "topilmadi" mazmunini bildiradi. "24/7" raqami uzluksiz faoliyat, to'xtovsiz ishlash yoki doimiy mavjudlikni bildiruvchi pragmatik birlik sifatida qo'llanadi. "101" belgisi esa ma'lum bir tushunchaning eng boshlang'ich, asosiy va elementar darajasi ma'nosini anglatadi. Ushbu birliklarning barchasi emotsional tezlikni oshirish, identifikatsiya yaratish yoki muloqotni soddalashtirishga xizmat qiluvchi kuchli kommunikativ vositalar sifatida talqin qilinadi.

O'zbek tilida raqamlarning noverbal-semiotik tabiati boshqacha yo'nalishda shakllangan. Bu til tizimida raqamlar asosan marosimiy qatlam, qadimiy an'analar, diniy e'tiqodlar va mental tasavvurlar bilan bog'langan. Masalan, "7" raqami baraka, poklik, duoning qabul bo'lishi kabi ijobiy ma'nolarni anglatadi. "40" raqamining marosimiy mazmuni xalq urf-odatlariga bilan chambarchas bog'liq bo'lib, hayotiy bosqichlarning o'tishi yoki ruhiy poklanish jarayonlarini bildiradi. "1" raqami birlik, yakka qudrat, boshlanish va izchillik ramzi sifatida qo'llanadi, "1001" esa mubolag'a, ko'plilik, badiiy kenglik va tasavvurning boyligini aks ettiradi. Bu raqamlar ingliz tilidagi kabi texnik yoki funksional ma'no emas, balki madaniy qatlamlarni tasvirlovchi mental birliklar sifatida namoyon bo'ladi.

Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, o'zbek tilidagi raqamlar asosan kollektiv xotira, diniy marosimlar, qadriyatlarga asoslangan semantik makonga ega bo'lsa, ingliz tilidagi raqamlar texnik tizimlar, digital muhit va amaliy kommunikativ ehtiyojlar bilan uzviy bog'langan. Bu farqlarning paydo bo'lishida ikki til jamiyatining turmush tarzi, kommunikativ ehtiyojlari, internet madaniyatiga moslashuv darajasi, tarixiy va ijtimoiy tajribasi muhim rol o'ynaydi. Shunga qaramay, ayrim raqamlar ikkala til madaniyatida umumiy pragmatik vazifani bajarishi ham kuzatiladi. Masalan, "100" belgisi har ikki tilda ijobiy baho, tasdiq, emotsional quvvat yoki rag'batlantirish ma'nosida qo'llanadi. Bu esa raqamlarning ma'lum kommunikativ kontekstlarda universallashtirish tendensiyasini aks ettiradi.

Raqamlar bilan bog'liq kognitiv modelni tahlil qilish jarayonida ularning idrok, semantik va pragmatik bosqichlardan iborat uch pog'onali konseptual tizimi shakllangani aniqlandi. Idrok darajasida raqamlar avvalo vizual belgi sifatida qabul qilinadi. Semantik bosqichda raqamga bog'liq ma'no, madaniy asos va mental tasavvur tiklanadi. Pragmatik bosqich esa raqamning real

muloqotdagi vazifasini amalga oshiradi. Bu model ingliz va o'zbek tillari uchun universal bo'lsa-da, mazmuni har bir madaniyatning semantik makoni va kommunikativ ehtiyojlariga ko'ra shakllanadi. Ingliz tilida ushbu jarayon funksional va axborotga yo'naltirilgan bo'lsa, o'zbek tilida u ramziy, qadriyatga yo'naltirilgan va konseptual qatlamlarga tayanadi.

Shunday qilib, raqamlarning noverbal ko'rinishlari ikki tilning lingvopragmatik tizimini yorqin aks ettirib, ularning madaniy tafakkurida qanday o'rin tutishini ilmiy asosda tahlil qilish imkonini beradi.

Muhokama. Olingan natijalar tahlili ingliz va o'zbek tillarida raqamlarning noverbal-semiotik tabiatida mavjud bo'lgan farqlarni, shuningdek, ularning kommunikativ jarayonlarda tutgan o'rnini aniq ko'rsatadi. Ingliz tilidagi raqamlar asosan funksional, texnik va pragmatik ehtiyojlardan shakllangan bo'lib, ular muloqotni ixchamlashtirish, axborotni qisqa kodlar orqali yetkazish va tezkor identifikatsiya yaratish vazifalarini bajaradi. "911", "404", "101", "24/7" kabi misollar ingliz jamiyatining tezlik, aniqlik, tizimlilik va texnologik qulaylikka yo'naltirilgan kommunikativ ehtiyojlarini aks ettiradi. Ushbu birliklarning noverbal-belgi sifatidagi o'рни internet diskursi, mobil muloqot va korporativ til muhitida ayniqsa yorqin namoyon bo'ladi. Ingliz tilidagi raqamlar ko'pincha mazmunni qisqartirishga qaratilgan bo'lib, ular matnning mantiqiy sxemasini yaratish, yo'nalish ko'rsatish yoki ijtimoiy signalni berish uchun xizmat qiladi.[12]

O'zbek tilidagi raqamlar esa mazmun jihatidan ancha keng va ko'p qatlamli bo'lib, ular xalqning tarixiy xotirasi, urf-odatlar, diniy-marosimiy amaliyoti va milliy qadriyatlari bilan chuqur integratsiyalashgan. "7", "40", "1", "1001" kabi raqamlar o'zbek tafakkurida marosimiy, timsoliy va badiiy ma'no yaratish imkoniga ega. O'zbek jamiyatida raqamlarning semantik makoni ko'pincha diniy talqinlar, folklor qatlamlari, an'anaviy urf-odatlar va ijtimoiy marosimlar bilan shakllangan bo'lib, ular muloqot jarayonida ko'p ma'nolilik, obrazlilik va ramziy mazmun yaratadigan vosita sifatida xizmat qiladi. Bu holat ingliz tilidagi raqamlarning ko'proq utilitar-pragmatik, o'zbek tilidagilarning esa ramziy-madaniy xarakterga egaligini tasdiqlaydi.[13]

Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, ingliz tilida raqamlarning asosiy vazifasi muloqotni soddalashtirish, tezkor axborot uzatish va kuchli emotsional signal berish bo'lsa, o'zbek tilida ular avvalo ramziy ma'no yaratish, madaniy kodni jonlantirish va baholashni kuchaytirish kabi vazifalarni bajaradi. Masalan, ingliz tilida "101" asosiy darajani bildirsa, o'zbek tilida "bir" ko'pincha birlik, yaxlitlik va boshlanish timsolidir. Ingliz tilida "24/7" doimiy faoliyatni anglatadi, o'zbek tilida esa "qirq kunlik marosim" yoki "etti marotaba takrorlash" kabi birliklar jamiyatning ma'naviy-amaliy tajribasiga tayanadi. Bu farqlar ikki tilning mental modellarida raqamlarning turlicha konseptualizatsiya qilinishini ko'rsatadi.[3]

Shu bilan birga, global kommunikatsiya, internet madaniyati va digital platformalarning kengayishi ikki tilning semantik makonini ma'lum darajada yaqinlashtirmoqda. O'zbek tilida

so‘nggi yillarda raqamlar asosida shakllangan qisqa internet kodlari, emoji-raqam uyg‘unliklari, shifrlangan yozishmalar va digital belgilar tobora ko‘paymoqda. Masalan, “100” belgisi tasdiq va motivatsiya ifodalashda ingliz tilidagidek qo‘llanilmoqda, “404” esa ayrim yoshlar nutqida “topilmadi” yoki “yo‘q” mazmuni sifatida uchramoqda. Bu jarayon global raqamli madaniyatning o‘zbek muloqot madaniyatiga kirib kelayotganini ko‘rsatadi. Yangi media vositalari orqali ingliz tiliga xos qisqartmalar o‘zbek tilidagi internet diskursida ham uchrab borayotganini kuzatish mumkin.[4]

Madaniy konvergensiya jarayoni natijasida raqamlarning semantik maydoni har ikki til uchun qisman o‘xshashlashayotgan bo‘lsa-da, ularning tagzaminidagi konseptual asoslar baribir farq qiladi. Ingliz muloqotida raqamlar ko‘pincha texnik, tezkor, rasmiy va informativ xarakterga ega bo‘lib, ular global texnologiya tizimining tarkibiy qismi sifatida rivojlangan. O‘zbek madaniyatida esa raqamlar qadimiy e‘tiqodlar, diniy amaliyotlar, rituallar, badiiy tafakkur va mental stereotiplar bilan bog‘liq holda saqlanib qolgan. Shu sababli, global raqamli kodlarning o‘zbek tilida keng qo‘llanilishi ularning semantik ildizlarini o‘zgartirmaydi, balki mavjud madaniy qatlamlarga yana bir pragmatik funksiyani qo‘shadi.[5]

Muhokama jarayoni shuni ko‘rsatadiki, raqamlarning noverbal belgiga aylanishi har ikki tilning lingvosemiotikasiga keng ta’sir ko‘rsatmoqda. Raqamlar identifikatsiya vositasi, emotsional belgisi, ijtimoiy signali, marosimiy timsoli, axborot kodlash mexanizmi va nutqiy iqtisod vositasi sifatida faol ishlatilmoqda. O‘zbek va ingliz tillarida raqamlar orqali shakllangan muloqot modellari global kommunikatsiya muhiti ta’sirida o‘zaro boyib bormoqda, biroq ularning asosiy semantik ildizlari va madaniy yo‘nalishlari hanuzgacha farqlanadi.[7]

Shu tariqa, raqamlarning lingvopragmatik tabiati til tizimi, madaniyat, digital texnologiyalar va ijtimoiy muloqotning murakkab o‘zaro ta’sirida shakllanuvchi ko‘p qirrali hodisa ekanligi tasdiqlanadi.[7]

Xulosa. O‘rganilgan ilmiy materiallar ingliz va o‘zbek tillarida raqamlarning noverbal-semiotik va lingvopragmatik tabiatida sezilarli farqlar mavjudligini ko‘rsatadi. Tadqiqot davomida raqamlarning har ikki til tizimidagi o‘rni, ularning ma’no shakllanishi, madaniy qatlamlar bilan bog‘liqligi hamda digital kommunikatsiyadagi yangi talqinlari aniqlab berildi. Olingan natijalar raqamlarning tilga xos emas, balki keng qamrovli semiosfera doirasida mavjud bo‘lib, ularning funksiyalari jamiyatning madaniy-ijtimoiy xususiyatlariga qarab shakllanishini tasdiqlaydi.[9]

Ingliz tilidagi raqamlar muloqotni soddalashtirishga, qisqa va aniq axborotni tez yetkazishga qaratilgan pragmatik birlik sifatida faol ishlaydi. “911”, “404”, “24/7”, “101” kabi birliklar mazkur til tizimining texnik, informatsion va amaliy xususiyatlarini aks ettirib, identifikatsiya qilish, emotsional signal berish va nutqiy iqtisod tamoyillariga asoslanadi. Bu holat ingliz tilining yuqori darajada texnologiyalashgan muloqot muhitiga moslashganini ko‘rsatadi. Raqamlarning digital

muhitda mustaqil belgiga aylanishi ushbu tilning kommunikativ makonida noverbal kodlar tizimining shakllanganidan dalolat beradi.[10]

O'zbek tilida raqamlar asosan ramziy-madaniy mazmunni ifodalashga xizmat qiladi. "7", "40", "1", "1001" kabi raqamlar xalqning tarixiy xotirasi, marosimiy tajribasi va mental tasavvurlari bilan bog'liq holda ko'p qatlamli semantik tizimni hosil qiladi. Raqamlarning marosimiy an'analar bilan uzviy bog'liqligi ularning ma'nosini yanada boyitib, ularni milliy identitetning muhim tarkibiy qismiga aylantiradi. Bu jihatdan o'zbek tili raqamlarni faqat hisoblash vositasi sifatida emas, balki timsoliy-belgi tizimining ajralmas elementi sifatida talqin qiladi.[12]

Qiyosiy tahlil natijasida raqamlarning har ikki til muloqotida universal funksiyalarni bajarishi aniqlangan bo'lsa-da, ularning konseptual asoslari farqlanadi. Masalan, "100" belgisi ikki tilda ham ijobiy baholash, tasdiqlash va rag'batlantirish ma'nosida qo'llanadi. Biroq mazmunning shakllanish mexanizmi har bir tilning mental modeli bilan bog'liq: ingliz tilida bu emotsional tezlik va lakoniklikka asoslangan bo'lsa, o'zbek tilida mazkur birlik qadriyatga yo'naltirilgan baholash tizimiga tayanadi.[15]

Digital madaniyatning kuchayishi natijasida o'zbek tilida ingliz tilidagi raqamli kodlarning kirib kelishi kuzatilmoqda. Bu jarayon raqamlarning semantik maydonini o'zgartirmasdan, balki unga yangi kommunikativ yuk qo'shadi. Shunday qilib, global muloqot muhitida raqamlarning noverbal-semiotik imkoniyatlari kengayib bormoqda, biroq ularning madaniy ildizlari har bir til tizimida o'ziga xosligicha qolmoqda.[16]

Umuman olganda, tadqiqot natijalari raqamlarning o'zbek va ingliz tillaridagi lingvopragmatik talqinlari orqali til tizimining kognitiv va madaniy asoslarini aniqlash imkonini yaratdi. Raqamlarning noverbal shakllanishi til, madaniyat va digital kommunikatsiya o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirni ochib beradi. Kelgusida ushbu yo'nalishda korpus lingvistikasi, multimodal tahlil va psixopragmatik yondashuvlar asosida yanada keng tadqiqotlar olib borish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Greymas A. J. Struktur semantikaga kirish. Moskva Progress, 1983.
2. Eco U. Semotika nazariyasiga kirish. Moskva Respublika, 1998.
3. Lotman Yu. M. Semiosfera haqida tadqiqotlar. Sankt Peterburg Iskustvo, 2000.
4. Peirce Ch. S. Belgi mantiqi va semiotika. Cambridge Harvard University Press, 1958.
5. Saussure F. Umumiy tilshunoslik kursi. Moskva Nauka, 1977.
6. Barthes R. Madaniyat kodlari tizimi. Parij Seuil, 1982.
7. Uspenskiy B. A. Semotik tizimlar va madaniy an'analar. Moskva Nauka, 1987.

8. Crystal D. Internet lingvistikasiga kirish. Cambridge Cambridge University Press, 2004.
9. Danesi M. Digital Culture and Semiotics. New York Routledge, 2017.
10. Tagliamonte S. Teen Talk and Internet Language. London Oxford University Press, 2016.
11. Herring S. Internet Linguistics Theory and Practice. St. Petersburg Lingva, 2012.
12. Yus F. Mobile Communication and Short Codes. London Palgrave Macmillan, 2018.
13. Androutsopoulos J. Language and Digital Media Discourse. Berlin Mouton de Gruyter, 2014.
14. Sharipova D. O'zbek madaniyatida raqamlar ramzi. Toshkent Fan, 2010.
15. Shodmonov Q. Raqamlar va marosimiy tafakkur. Samarqand SamDU, 2012.
16. Nurmonov A. Mental birliklar va xalq qarashlari. Toshkent Universitet, 2011.
17. Mahmudov N. Til va madaniyatning o'zaro ta'siri. Toshkent O'zbekiston, 2005.
18. Yo'ldoshev M. Lingvokulturologiya asoslari. Toshkent Akademiya, 2019.
19. Quronov D. Folklorda timsollar tizimi. Toshkent Abdulla Qodiriy nashriyoti, 2003.
20. Sodiqov Sh. O'zbek xalq marosimlari konseptual talqini. Samarqand SamDU, 2008.
21. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago University of Chicago Press, 1980.
22. Langacker R. Foundations of Cognitive Grammar. London Oxford University Press, 1987.
23. Fillmore Ch. K. Frame Semantics and Concept Analysis. New York Academic Press, 1985.
24. Appadurai A. Modernity at Large Cultural Dimensions of Globalization. London Verso, 1996.
25. Baron N. Language and the Digital Mind. New York Routledge, 2011.